

RAUS, Rachele (2013)
La terminologie multilingue: La traduction des termes de l'égalité H/F dans le discours international
 Brussel-les: De Boeck. 179 p.
 ISBN 978-2-8041-7531-3

Quina és la traducció de l'anglès *gender*: *gènere*, *sexe*, totes dues segons el cas? Com es tradueix *empowerment*, *gender equality*, *gender violence*, *transpeople*? *La terminologie multilingue*, de Rachele Raus, pròpiament no respon aquestes preguntes, sinó que planteja que la resposta és complexa i variable. En aquest llibre, s'hi analitza la utilització en el discurs de termes relacionats amb les relacions d'igualtat entre dones i homes en textos d'organitzacions i institucions internacionals (ONU, Unió Europea, Parlament Europeu, etc.) i s'hi mostra la importància d'un enfocament que tinga en compte el context discursiu d'aparició del terme i la variació que introdueix la traducció i el punt de vista adoptat, entre altres factors.

En una estructura textual que s'assembla a la d'un caragol, Raus torna sobre termes i temes per desenvolupar un text dens i ben articulat que planteja tot un seguit de qüestions metodològiques de primer ordre, tant per a la terminologia com per a la traducció. Se centra en el cas del francès, en relació amb l'anglès, que és la llengua font dels conceptes i termes que tracta, i fa referències comparatives amb l'italià i l'espanyol, llengües que mostren un comportament diferenciat del francès en les solucions més freqüents adoptades.

Com a punt de partida, l'autora proposa un enfocament mixt de la terminologia, que supera les limitacions dels enfocaments tradicionals, més normatius, i els descriptius; a més, aquest enfocament integra una perspectiva macro, pròpia de la lingüística de corpus, i micro, de caràcter qualitatiu, a fi d'identificar la variació que s'observa en la terminologia multilingüe. Defensa un enfocament «d'arxiu», que aplica els principis de l'anàlisi del discurs francòfona i que té en compte el context d'ús dels termes, el posicionament i el punt de vista implícit en la selecció d'una denominació o una altra o la variació diacrònica en l'ús. Aquest

enfocament condueix al plantejament de qüestions ètiques en la selecció terminològica.

L'àmbit d'anàlisi que selecciona Raus presenta «problèmes spécifiques d'ordre conceptuel» (p. 74), la qual cosa el fa idoni per a mostrar qüestions controvertides pel que fa a la denominació de conceptes nous, la tria en la traducció, així com el punt de vista i la ideologia que posen de manifest determinades tries. En efecte, es tracta d'un àmbit transversal propi de les ciències socials, en què els conceptes són abstractes i relacionals —no objectes o entitats fàcilment definibles i delimitables— i en què de vegades la contrapartida directa d'una forma anglesa es pot considerar com un espai ocupat. És el cas de la distinció i encobriment entre *gènere* i *sexe* o el d'un altre terme semblant, no tractat al llibre, com el de *single mother*, que, traduït sovint com a *mare soltera*, entra en competició amb un concepte diferent (el de dona que té un fill o una filla sense estar casada amb el pare de la criatura) i ja antiquat, però encara actiu en el lèxic de molts parlants. L'obra, doncs, ens convida a reflexionar sobre dificultats denominatives i traductològiques que no es plantegen de manera tan clara en altres àmbits d'especialitat.

La revisió comparativa dels principals termes relacionats amb les polítiques d'igualtat mostra i il·lustra diferents fets destacats, com ara aquests:

- Els nous termes poden variar d'una organització internacional a una altra i fins i tot entre institucions de la mateixa organització. És el que, seguint els eixos clàssics de la variació lingüística (diatòpic, diastràtic, diafàsic i diacrònic), Raus inclou en el nivell de variació diafàsica.
- Es pot observar variació diatòpica dins d'una mateixa llengua (francès de França i del Canadà o espanyol peninsular i d'Amèrica) i sobretot entre diferents llengües. Així, el francès procura crear termes nous, adaptats culturalment i lingüísticament i,

doncs, sovint apartats de l'anglès (p. ex., *autonomisation per empowerment* o *égalité homme-femme per gender equality*). L'italià mostra més inestabilitat terminològica i un seguiment més directe de l'anglès. En el cas de l'espanyol, tot i que la Real Academia Española (RAE) fa propostes més en la línia del francès (com ara prioritzar *sexe* sobre *gènere* o parlar de *violència domèstica*), els redactors i traductors semblen seguir una línia més propera a l'original anglès (*gènere, violència de gènere*).

- Igualment, s'observa la variació diacrònica en les denominacions referides a un mateix concepte: les denominacions poden variar en el temps en funció de canvis en el posicionament i punt de vista de la institució.

La revisió transversal de temes com els anteriors es complementa amb anàlisis concretes com la que es fa en el capítol 4, dedicat als termes de gènere en els textos de la UE. L'autora hi diferencia tres tipus de terminologia: la institucional (referida a organismes, documents i procediments de les institucions), la jurídica (pròpia dels textos preparatoris i que ha d'evitar termes lligats a ordenaments nacionals) i la sectorial (pròpia de diferents àmbits d'especialitat, on els termes neixen com a neologismes, i que és prèvia a la terminologia jurídica i institucional, més fixada). L'estudi de textos del Parlament Europeu il·lustra variació diacrònica, diatòpica i diafàsica, en aquest cas vinculada al canvi de punt de vista de la institució.

L'obra es complementa amb la revisió dels termes de gènere en un gran nombre de bancs de dades, tesaurus terminològics i xarxes conceptuals (cap. 6) i l'aportació de les memòries de traducció i dels programes de concordances, com Tradooit, WeBiText i Linguee (cap. 7), instruments encara poc explotats en la reflexió terminològica i traductològiques.

La proposta de Raus incideix en aspectes metodològics fonamentals, com el fet que el terme ha de considerar-se com una unitat lingüística i també discursiva,

que la creació i la traducció d'un terme està vinculada a l'elecció de l'enunciador, que la coherència terminològica està limitada per restriccions de tipus textual o que el multilingüisme contribueix a la variació per mitjà dels traductors i de les estratègies discursives de la institució implicada. El llibre acaba amb una reflexió sobre la dimensió ètica de la terminologia, vinculada a la concepció de la traducció com a comunicació orientada que introdueix punts de vista i ideologia.

La consideració del punt de vista en la conceptualització, la denominació i la traducció obre un camí de recerca interessant, que demana més aportacions de l'anàlisi del discurs i de models lingüístics com la lingüística cognitiva, i que pot dur a plantejar aquesta dimensió ètica que travessa tota la proposta de Raus. Cal, però, tenir la precaució metodològica de no atribuir més pes a la decisió conscient de traductors i institucions del que probablement té en molts casos. La decisió del traductor pot respondre més a factors conjunturals, vinculats a la naturalitat expressiva en la llengua d'arribada o a la «tolerància» al calc, que a un posicionament ideològic deliberat. Una tria més o menys inconscient en un moment donat pot crear una «tradicció» que acabe prioritzant formes que, *a posteriori*, interpretem com a marcades ideològicament.

En fi, *La terminologie multilingue* reïx amb escriu en l'objectiu que planteja en les darreres ratlles del volum: «avoir fourni suffisamment d'instruments au terminologue, et de manière indirecte au traducteur, pour opérer des choix responsables qui tiennent compte des nombreux facteurs, autant linguistiques que discursifs, qui influencent la néologie et la circulation des termes en discours» (p. 151).

MARIA JOSEP CUENCA

Institut d'Estudis Catalans

Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana

Universitat de València